EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Perustuslakivaliokunta

LAUSUNTO

2.2.2026

Viite: Perustuslakivaliokunta, kuuleminen (HE 83/2025 vp)

EOAK/521/2026 LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI VALMISTEVEROTUSLAIN MUUTTAMISESTA

Perustuslakivaliokunta on kutsunut oikeusasiamiehen kanslian edustajan kuultavaksi ja pyytänyt kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta (HE 83/2025 vp). Sovitun mukaisesti asiassa annetaan ainoastaan kirjallinen lausunto.

1 LAKIEHDOTUKSEN SISÄLTÖ

Hallituksen esityksessä ehdotetaan korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen KKO 2024:39 johdosta valmisteverotuslakiin uutta pykälää, jonka mukaan verovelvollisen antamasta valmisteverotusta koskevasta ilmoituksesta saatua tietoa ei saisi hyödyntää muun kuin valmisteveron lainvastaiseen välttämiseen tai sen yrittämiseen liittyvän rikoksen tutkimisessa, syytteeseen panossa tai tuomitsemisessa. Tavoitteena on selkeyttää oikeustilaa ennakkopäätöksessä havaitun ongelman ratkaisemiseksi.

> Korkeimman oikeuden mukaan nuuskan tupakkaverotusta varten säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen sen maahantuonnin yhteydessä olisi aikaansaanut välittömän rikosepäilyn ja johtanut siihen, että nuuskan maahantuoja olisi joutunut samalla ilmiantamaan itsensä nuuskan maahantuontikiellon rikkomisen perusteella salakuljetusrikoksesta. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä ei voitu korkeimman oikeuden mukaan itsekriminointisuojasta johtuen pitää rangaistavana eikä tuojan menettelyä lukea hänen syykseen veropetoksena.

Ilmoitusvelvollisuutensa laiminlyönyt nuuskaa tai muita tuontikiellon ja valmisteveron alaisia tuotteita maahan tuova ei voisi lainmuutoksen myötä enää vedota itsekriminointisuojaan. Tulli voisi käynnistää sekä salakuljetusrikokseen että veropetokseen liittyvän esitutkinnan. Jos törkeän veropetoksen tunnusmerkistön epäiltäisiin täyttyneen, käytettävissä olisivat

myös kyseistä rikosta koskevat pakkokeinot, jotka ovat neljän vuoden enimmäisrangaistustason takia laajemmat kuin salakuljetuksessa.

2 ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT

Arvioin säännösesitystä ensi sijassa perusoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan näkökulmasta. Hyödyntämiskieltoa koskeva lakiehdotus on merkityksellinen perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n kannalta. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että itsekriminointisuojan periaate sisältyy perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin (PeVL 12/2021 vp s. 16 ja siinä mainitut).

Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään vakiintuneesti katsonut, että ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettuihin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisiin takeisiin kuuluu itsekriminointisuojaa koskevan periaatteen noudattaminen. Itsekriminointisuoja on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden myötä laajentunut Suomessa koskemaan myös hallinnollisia menettelyjä.

3 ARVIOINTI

Säännöksellä turvattaisiin esityksen mukaan verovelvollisen itsekriminointisuojan toteutuminen lainsäädännön tasolla säätämällä valmisteverotusta varten annettujen tietojen hyödyntämiskiellosta. Veroilmoitusvelvollisen aseman turvaamista itsekriminointisuojan osalta ei voida nähdäkseni kuitenkaan pitää lakiehdotuksen ensisijaisena tavoitteena.

Säännösesityksen ensisijaisena tavoitteena on esityksessä ehdotetun perusteella käsitykseni mukaan korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen myötä syntyneen oikeustilan muuttaminen niin, että tuotaessa nuuskaa tai muita tuontikiellon ja valmisteveron alaisia tuotteita maahan lainvastaisesti ja säädettyjä ilmoituksia antamatta Tullilla olisi taas käytettävissään samat rikosten selvittämiskeinot ja teoista voisi seurata samat seuraamukset kuin ennen oikeustilan muuttanutta korkeimman oikeuden päätöstä. Lakiteknisesti tavoite pyritään säännösesityksessä saavuttamaan sillä, että nuuskaa tai muita tuontikiellon ja valmisteveron alaisia tuotteita maahan tuova ei voisi veroilmoitusvelvollisuutensa täyttämisen perusteella joutua rikosepäilyn kohteeksi muusta kuin valmisteveron välttämiseen tai sen yrittämiseen liittyvästä rikoksesta. Ilmoitustietoa ei saisi tällöin hyödyntää esimerkiksi salakuljetusrikoksen tutkimiseksi.

Yhdyn siihen esityksessä todettuun, että valmisteveroilmoituksia ei oletettavasti ryhdyttäisi säännösehdotuksessa tarkoitetuissa tilanteissa merkittävässä määrin tekemään, koska kysymys on tuotteista, joiden maahantuonti on kielletty. Lisäksi pelkät veroseuraamukset muodostuisivat käsitykseni mukaan verovelvollisille useimmiten niin huomattaviksi, ettei ilmoituksen tekeminen olisi kannattavaa.

Pidän kuitenkin ongelmallisena ehdotetulla säännöksellä turvattavan itsekriminointisuojan tosiasiallista ulottuvuutta siinä sinänsä melko epätodennäköisenä pidettävässä tilanteessa, jossa henkilö toisi maahan tuontikiellon alaisia tuotteita ja tekisi niistä valmisteveroilmoituksen.

Kuten esityksessä todetaan, Tulli valvoo nuuskan tuontikiellon noudattamista ja sillä olisi edelleen sekä laittomaan tuontiin että valmisteverotukseen liittyvä valvontatehtävä. Esityksen mukaan säännökset mahdollistavat verotusta varten annettujen tietojen toimittamisen Verohallinnosta Tullille verovalvontaa ja verorikosten tutkintaa varten. Esityksellä ei rajoitettaisi Tullin ja Verohallinnon välistä tietojenvaihtoa.

Vaikka säännöksellä kiellettäisiinkin valmisteveroilmoituksesta saadun tiedon hyödyntäminen muun kuin valmisteveron välttämiseen tai sen yrittämiseen liittyvän rikoksen tutkimisessa, ei kiellettyä ehdotetun säännöksen perusteella olisi käyttää veroilmoituksesta saatua tietoa esimerkiksi Tullin valvonnan kohdentamiseen. Tullin olisi käsitykseni mukaan siten mahdollista hyödyntää Verohallinnolta saamaansa tietoa laittomaan tuontiin liittyvässä valvontatehtävässään ja se voisi tällä tavoin havaita veroilmoituksen tehneen henkilön hallussa olevan maahantuontikiellon alaisia tuotteita, jolloin salakuljetusrikoksen tutkinta voitaisiin aloittaa yksinomaan tehdyn havainnon ja näin saadun tiedon perusteella ilman, että veroilmoituksesta saatua tietoa hyödynnettäisiin tutkinnassa.

Edellä todetun huomioon ottaen en ole vakuuttunut siitä, että säännösehdotus riittävällä tavalla turvaisi veroilmoitusvelvollisen itsekriminointisuojan toteutumisen sen soveltamistilanteissa.

Lakiehdotuksessa olisi lisäksi kyse säännöksestä, joka tulisi sovellettavaksi vain poikkeuksellisesti. Yleisesti ottaen nyt ehdotetun kaltaisiin rangaistussäännöstöä monipolvistaviin erillissäännöksiin tulee näkemykseni mukaan suhtautua varsin pidättyvästi. Tämän ja yllä todetun vuoksi pidän valmisteveron alaisten tuotteiden laitonta maahantuontia koskevien säännösten ja oikeustilan riittävän selkeyden varmistamisen kannalta sekä laillisuusperiaatteen ja oikeusturvan näkökulmasta kannatettavana sitä esityksessä ehdotettua, että laittomaan maahantuontiin liittyvien säännösten kokonaisuutta selvitettäisiin laajemmin ja pohdittaisiin esityksessäkin esiin tuotuja mahdollisia muutostarpeita niihin.

Apulaisoikeusasiamies
Mikko Sarja

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri
Jyri Vesanto

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.